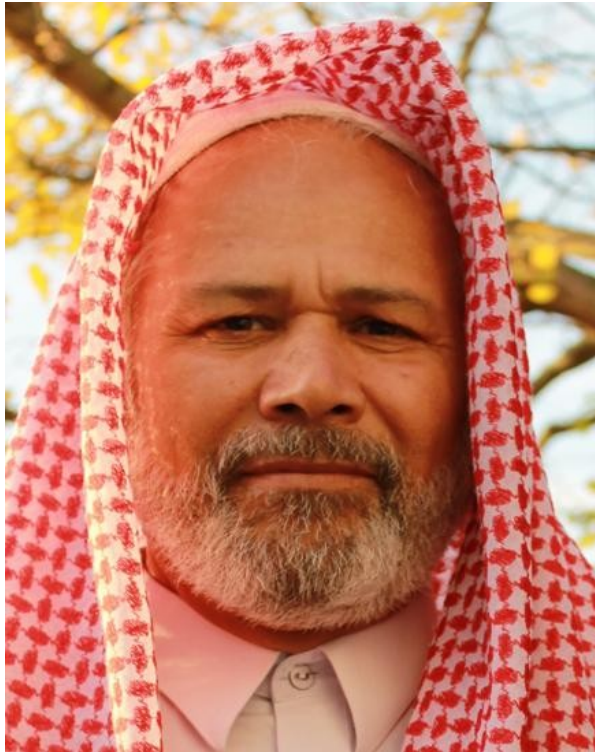

زن و مراسم تعزیه داری و جنازه

تتبع و نگارش :

الحاج امین الدین « سعیدی- سعید افغانی »
مدیر مرکز مطالعات ستراتژیکی افغان
و مسؤل مرکز فرهنگی د حق لاره- جرمنی

جنازه کلمه عربي است که به کسر جیم به بمعنی مرده و بفتح جیم بمعنی تخت که مرده را بر وی بر میدارند یا عکس آن باشد یا بالکسر تخت با مرده و هر که او را مشایعت کند .

نماز جنازه فرض کفائی است (بدین معنی که در مرحله اول بر همه مسلمانان واجب است اما اگر شخص یا اشخاصی از مسلمانان آن را به جا آورند از گردن دیگران ساقط می گردد.)

سنت است که ، هنگام خواندن نماز جنازه ، امام برای مرد در قسمت سر و برای زن در وسط جنازه ایستاده شود . همچنان سنت است که امام در پیش روی مقتدی ها ایستاده شود ، ولی اگر محل جنازه ضیق باشد ، مقتدیان میتوانند در کنار امام هم ایستاده شوند .

هدف نمازه جنازه :

نمازه جنازه خاص بخاطر دعا برای میت بر پا میگردد ، در حدیثی از ابو هریره (رض) روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم میفرماید : " إذا صلیتم علی المیت فا خلصوا له الدعاء " (ابو داود ، کتاب الجنائز ، باب الدعاء للمیت شماره : 3199) " زمانیکه بر میت نماز خواندید (یعنی دعا کردید) خالصانه برایش دعا کنید ."

قیام شروط نماز جنازه :

شروط نماز جنازه عبارت است از:

- 1- مسلمان بودن مرده.
- 2- پاک بودن مرده که قبل از دادن غسل نماز جنازه مرده صحت ندارد.
- 3- پیش روی امام قرار داشتن مرده . اگر مرده پشت سر بود نماز جنازه آن درست نیست.
- 4- حاضر بودن مرده است .
- 5- قرار داشتن مرده بر زمین اگر مرده بالای شانه های مردم و یا بالای چیز دیگر بار بود نماز آن درست نیست و اما شرط هائی که تعلق به نماز گزار دارد همان شرط های نماز است از قبیل نیت ، طهارت ستر عورت و غیره .

یادداشت شرعی :

همانطوریکه خدمت خوانندگان بعرض رسانیدم ، برای ادای نماز جنازه حاضر بودن میت لازم است، ولی اگر احیاناً ، مرده بدون نماز جنازه دفن شده باشد، در این صورت تا سپری شدن وقت محدودی بر روی قبرش نیز می توان نماز جنازه را ادا نمود.

ترتیب نماز جنازه :

قبل از همه باید گفت که : نماز جنازه رکوع ، سجده و تشهد ندارد و تنها، چهار تکبیر با تکبیر تحریم و چند ذکر و دعاست.

امام در برابر سینه مرده ایستاده میشود و صفوف را برابر میکنند بهتر است صفها سه ، پنج و یا هفت باشد یعنی تاق باشد اگر از هفت تجاوز کرد ضرورت به جفت و یا تاق بودن صفها نیست .

امام به جهر و مقتدی ها به خفیه تکبیر تحریمه (الله اکبر) میگویند دستها را تا شانه ها و یا نرمی گوشها بلند میکنند و دست ها را طوری که در نماز بسته میکردند آنرا بسته کنند و امام و مقتدی ها «سبحانک اللهم» را تا اخیر میخوانند بعداً امام به جهر و مقتدی ها به آهسته گی تکبیر میگویند در حالیکه دستها را بلند نمیکنند درود شریف را میخوانند ، بعد از آن امام به جهر و مقتدی ها به آهسته گی تکبیر میگویند که برای مرد بالغ و زن بالغ این دعا را میخوانند :

« اللهم اغفر لحینا ومیتنا وشاهدنا وغائبنا وصغیرنا وکبیرنا وذکرنا واثاننا اللهم من احيته منا فاحیه علی الاسلام ومن توفيته منا فتوفه علی الایمان » « بار خدایا زنده و مرده مارا وحاضر و غائب مارا و کوچک مارا و مرد و زن مارا بیمارز بار خدایا هر که را زنده نموده ای از ما پس زنده نگهدار اورا بر اسلام و هر که را از ما فوت ساخته ای پس اورا بر ایمان فوت کن.»

و اگر مرده طفل صغیر باشد این دعا خوانده میشود :

« اللهم اجعله لنا فرطاً واجعله لنا اجراً وذخراً واجعله لنا شافعاً ومشفعاً » (بار خدا او را برای ما توشه آخرت بگردان توشه از پیش فرستاده شده و او را برای ما اجر و ذخیره گردان ، او را برای ما شفیع و مقبول الشفاعة بگردان .)

و اگر مرده دختر صغیره باشد این دعا خوانده میشود :

« اللهم اجعلها لنا فرطاً واجعلها لنا اجراً وذخراً واجعلها لنا شافعة ومشفعة » بعد از آن امام به جهر و مقتدیان به آهسته گی تکبیر میگویند و مرده را چهار نفری توسط چار پانی بر میدارند و در راه در حالی که سرش طرف پیش باشد کمی نیز تر طرف قبر میبرند لازم است مردم عقب جنازه بروند .

مرده را بدون ضرورت به حیوان بار کردن و یا او را دو نفر برداشتن مکروه است و طریقه برداشتن طفل شیر خوار یا کمی بزرگتر از آن به این طور بوده که يك نفر ، آنرا بر میدارد که سرش بطرف دست راست بردارنده باشد.

تعزیه و همدردی :

تعزیه لغت عربی بوده و از لحاظ لغوی به معنای اظهار همدردی ، سوگواری و تسلیت است . و یابیه عباره دیگر تعزیت ، عزاداری کردن تسلیت دادن برای بازماندگان متوفی و گفتن تسلیت به ایشان .

تعزیت برای تسکین آلام و دردهای فرد مصیبت دیده و فرونشاندن ترس و هراس فرد و آرام ساختن اندوه و بی قرایی وی می باشد.

پیامبر صلی الله علیه و سلم می فرماید: « من عزّی مصاباً فله مثل أجره » یعنی: «آنکه مصیبت دیده ای را تعزیت گوید پاداشی به اندازه ی او برای اوست.» (ترمذی و ابن ماجه).

اصطلاح تعزیه در افغانستان بنام « مراسم فاتحه خوانی و یا فاتحه» معروف میباشد که البته توام با گفتن فاتحه مردانه و زنانه تقسیم میشود»

همانطوریکه گفتیم تعزیت و تسلیت گفتن پس از کفن و دفن میت به همه ای اعضای خانواده میت خواه بزرگ باشد و یا کوچک عمل مستحب است؛ زیرا رسول الله صلی الله علیه و سلم فرموده اند:

« هر مسلمانی که به هنگام مصیبتی به برادر مسلمان خود تسلیت بگوید، روز قیامت خداوند لباس کرامت را بر تن او می پوشاند.» (اخرجه ابن ماجه)

یادداشت ضروری :

لازم به یادآوری است که به روایت زاد المعاد ج ۱ ص ۵۰۸، ترتیب مراسم برای تعزیه و جمع شدن فامیل میت و سایر دوستان میت برای مراسم تعزیه ، تسلیت و یا به اصطلاح مراسم فاتحه ، و قرانت قرآن آنها توسط چند نفر قاری و در ظرف یک یا دو ساعت، بدعت بوده و هیچ اصلی در دین مقدس اسلام ندارد . « (برای معلوماتی مزید مراجعه شود : زاد المعاد ج 1 ص 508).

آداب تعزیت :

تعزیه و همدردی دارای آداب خاصی خود بوده ، که بر هر مسلمان لازم آنرا رعایت بدارد :

مشارکت :

به محض اینکه فرد از مرگ کسی از نزدیکان ، همسایگان یا دوستانش خویش اطلاع حاصل نماید ، بر او واجب است که به دیدار خانواده و دوستان و آشنا یان متوفی برای تعزیت گفتن و شرکت نمودن در تشییع جنازه برود. تا مطابق عمل پیامبر صلی الله علیه و سلم عمل نماید که فرموده است:

(حق المسلم على المسلم خمس: رد السلام، وعبادة المريض، واتباع الجنائز، وإجابة الدعوة، وتشميت العاطس) يعني: «حق مسلمان بر مسلمان پنج چیز است: جواب سلام، عیادت مریض، رفتن بدنبال جنازه، قبول کردن دعوت، دعا برای عطسه زننده.» (متفق علیه)

تعزیت بعد سه روزه:

اگر شخص بنا بر مصروفیت ها و یا سایر مشکلات ، نتواند در نخستین ساعات برای بازماندگان متوفی تسلیت عرض بدارد ، در صورت امکان میتوان در مدت سه روز این کار را انجام دهد ، و بهتر است شخصاً به نزد فرد و یا فامیل ، مصیبت دیده رفته و از نزدیک عرض تسلیت بدارد . همچنان در صورت بعد مسافه و یا سایر مشکلات ، میتون تسلیت نامه توسط ، تلفون ، و یا سایر وسایل ارتباطی صورت بپذیرد .

تهیه ی غذا:

مستحب است که نزدیکان و دوستان فرد برای خانواده ی متوفی غذا تهیه بدارد ، چرا که مشغول گشتن آنان به مصیبتی که دچار شده اند آن ها را از فراهم نمودن غذا برای مهمانان و کسانی که در اشتراک فاتحه و مراسم تدفین آمده اند ، بازمی دارد.

در روایتی اسلامی آمده است زمانیکه : حضرت جعفر بن ابی طالب - رضی الله عنه- شهید شد و پیامبر صلی الله علیه و سلم از قضیه شهادت او اطلاع حاصل کرد ، به منزل جعفر تشریف برد و فرزندانش خردسالش را گرد آورد و آنان را بوسید.

اسماء همسر جعفر بن ابی طالب پرسید: یا رسول الله، آیا خبری از جعفر به شما رسیده است؟ فرمود: بلی . امروز کشته شد. اسماء شروع به گریستن نمود و پیامبر صلی الله علیه و سلم او را آرام ساخت و به منزل خویش بازگشت و فرمود:

« اصنعوا لأهل جعفر طعامًا، فإنه قد جاءهم ما يشغلهم » یعنی: «برای خانواده ی جعفر غذا بپزید، که برایشان حادثه ای پیش آمده که مشغولشان ساخته است.» (ترمذی)

یادداشت:

اگر احیاناً انسان برای دیداری کوتاه و گفتن تعزیت به خانه فامیل مصیبت دیده برود ، مشکلی و ممانعتی در دین اسلام وجود ندارد .

ولی کوشش بعمل آرد که از صحبت های بیهوده ، و بحث های بی مورد که از موضوع و اداب محفل خارج باشد ، باید جداً اجتناب صورت گیرد ، در همچو مجالس باید صحبت ها در باره صبر ، تسلیت، شکیبایی و مطالب مانند آن منحصر گردد.

الفاظی تسلیت و تعزیه:

الفاظی که باید به شخصی و یا فامیل شخص غم دیده و سوگوار گفته شود عبارت است از:

البقاء لله. یعنی: «نتها خداست که می ماند.»

و یا: «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ اللَّهُمَّ أَجْرُنِي فِي مُصِيبَتِي وَأَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا». (ما از آن خدانیم و به سوی او بازمی گردیم. پروردگارا! در برابر این مصیبت، به من اجر بده و بهتر از آن را نصیبم فرما).

(مسلم)

و یا « إِنْ لِلَّهِ مَا أَخَذَ، وَلَهُ مَا أُعْطِيَ ، وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُّسَمًّى ، فَلْتَصْبِرْ وَلْتَحْتَسِبْ»

یعنی: «آنچه را خداوند گرفت از آن خودش بود و آنچه داده است مال خود اوست. مسلماً هر چیزی نزد او دارای تقدیری است، لذا باید صبر کرد و امید به ثواب داشت.» (بخاری و مسلم)

یا این دعا را بخواند:

«أَعْظَمَ اللَّهُ أَجْرَكَ، وَ أَحْسَنَ عَزَاءَكَ وَ عَفَّرَ لِمَيْتِكَ.»

«خداوند اجرت را زیاد نماید و عزایت را نیکو بگرداند و مرده ات را مورد مغفرت قرار دهد.»

و در کشور ما معمول که برای شخصی و یا فامیلی که برایشان فاتحه داده میشود گفته شود :

پروردگارشما را دیگر از غم نگاه کند ، این غم ، غم اخیر شما باشد ، اولاد و فامیل شما را الله تعالی زنده داشته باشد ، متوفی را پروردگار غریق رحمت سازد ، قبرشان را الله روضه جنت ساخته ، جنت برین نصیب اش گردد ، ما خود را در این غم شریک میدانم ، برای شما و اعضای فامیل شما صبر جمیل تمنا دارم .

الفاظ جوابیه :

فرد مصیبت دیده باید درمقابل آمین گفته و به فرد تعزیه کننده می گوید: (أجرك الله) یعنی: «الله برای این عملت پاداشت دهد.» از ابراز تسلیت شما سپاسگزار هستیم ، و خداند شمار ا هم از غم نگاه کند ، و غیره ...

زن در مراسم تعزیه داری

تعزیه ی زنان:

زنان در صورتیکه زینت خود را اشکار نسازند و رفتارهای خلاف شرع؛ مانند چاک نمودن پیراهن، خراشیدن وسیلی زدن در روی و سر ، ناله و زاری با صدای بلند، از آنان دیده نشود، می توانند در مراسم تعزیه اشتراک نمایند . قابل تذکر است که تمام این کارها باعث خشم پروردگار گردیده ، و سبب آزارمیت در قبرش خواهد شد.

زن و تشییع جنازه:

همانطوریکه در فوق بیان گردید ، در مورد اشتراک زنان در نماز جنازه هیچگونه مانع شرعی، دیده نمیشود ، و حتی در دین اسلام بیان گردیده ، در صورتیکه زنان در مراسم جنازه حاضر باشند ، میتوانند نماز جنازه را با مراعات آداب معین که البته در آخر صف استاده شده، بجاء آرند . در حکم فقهی موضوع اشتراک زنان در نماز جنازه آمده که : جائز است که زنان مانند مردان نماز جنازه را بخوانند چه بصورت انفرادی و یا بشکل جماعت . حضرت عمر (رض) انتظار کشید تا مادر عبدالله نماز جنازه عتبه را خواند و بی بی عایشه امر کرد تا جنازه سعد بن ابی وقاص را بیاورند تا بر وی نماز جنازه بخواند . امام النووی می گوید : لازم است برای زنان در نماز جنازه جماعت ترتیب شود ، نماز جنازه را به جماعت بجاء آرند مثلیکه در نماز های دیگر به جماعت می خوانند و همین نظریه الحسن بن صالح و سفیان ثوری و امام احمد و امامان مذهب حنفی می باشد .

در کتاب مشهور فقهی بنام (الفتاوی النسائیه) (کتاب فتوا ها برای زنان) آمده است : زنان مانند مردان اگر در نماز جنازه حاضر شوند ، باید نماز جنازه بخوانند و ثوابی که مردان از نماز جنازه میگیرند، زنان نیز همان ثواب را بدست میآورند . مؤرخین میگویند که مردان و زنان جنازه رسول الله صلی الله علیه وسلم را خواندند. اگر جنازه حاضر شد باید که زنان با مردان نماز آنرا بخوانند .

سوگواری شرعی زنان :

هر زمانیکه یکی از اقارب نزدیک فامیل زن بطور مثال برادر، عمه، مادر، کاکا و... فوت نماید ، میتواند تا مدت سه روز از آرایش، استعمال بوی معطر، کشیدن سرمه بر چشم، استعمال حنا و استفاده از زینت آلات و لباس های رنگارنگ خودداری نماید.

ولی هرگاه شوهر زن فوت کند، واجب است برای مدت چهار ماه و ده روز سوگواری نماید . در حدیثی که از ام عطیه روایت است : « کنا ننهي أن نحد علي ميت فوق ثلاث، إلا علي زوجة أربعة أشهر و عشرا، ولا نکتحل، ولا نطيب، و لائلبس ثوبا مصبوغا إلا ثوب عصب، و قد رخص لنا عند الطهر إذا اغتسلت إحدانا من محيضها في نبذة من كست أظفار، و کنا ننهي عن اتباع الجنائز» (متفق علیه) .

«ما نهي مي شدیم از اینکه برای مرده هایمان بیش از سه روز سوگواری کنیم؛ مگر برای فوت شوهر که چهار ماه و ده روز سوگواری می کردیم، از سرمه و بوی خوش استفاده نمی کردیم و لباس رنگارنگ نمی پوشیدیم مگر لباس یمنی، و وقتیکه از حیض پاک می شدیم و غسل می کردیم به ما اجازه داده می شد که تکه ای بخور (ماده ای خوشبو) بکار ببریم (تا بوی بد اثر خون را از بین ببرد) و از تشییع جنازه نیز نهي می شدیم».

از ام سلمه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود : « المتوفي عنها لاتلبس المعصفر من الثياب، ولا الممشق من الحي، ولا تختضب، ولا تکتحل» (صحيح ابوداود 2287) «زنی که شوهرش فوت کرده است باید از پوشیدن لباسهای زرد و قرمز و استفاده از جواهر آلات و حناء و سرمه خودداری کند».

طوریکه گفتیم ، زنی که شوهرش فوت کرده، مدت چهارماه و ده روز سوگواری را در منزل همسری می گذارند، اما خانمی که طلاق رجعی داده شده لازم نیست که آن مدت را به عزا بنشیند، اما اکثر علما آن را برای آن خانم نیز مستحب می دانند.

زنی که شوهرش فوت کرده در مدت چهارماه و ده روز عزاداری برای کارهای ضروری روزانه می تواند از خانه خویش خارج شود، اما حتماً باید شبها به منزل خود بازگردد. همچنان که گفته شد سوگواری بر زنی که شوهرش فوت کرده واجب است .

ولی در مذهب امام ابو حنیفه آنرا بر زنان مطلقه که در طلاق بانه صغری و کبری باشد واجب می‌شمارند. ولی اکثریت فقها آن را مستحب می‌دانند و زنانی که از طریق طلاق «رجعی یا بانن» طلاق داده شده‌اند از نظر امام ابو حنیفه نه شب و نه روز را نباید از منزل خارج شوند، اما پیروان مذهب شافعی می‌گویند تنها در صورتی زن در حال گذراندن عده می‌تواند منزل را ترک کند که ضرورتی وجود داشته باشد.

یادداشت :

زن سوگوار و در حال عده برای شوهر، از استعمال زینت‌آلات، استعمال بوی خوش، حنا، لباس‌های رنگارنگ و بیرون رفتن غیر ضروری مانند: شهادت در محکمه یا معالجه مریضان، رفتن به دیدار اقوام، رفتن به هدیره و قبرستان، خودداری کند.

اعمال حرام و نامشروع در مراسم تشییع جنازه و تعزیه

در حین وفات عزیزان و بخصوص در حین مراسم تشییع جنازه و مراسم تسلیت و تعزیه برخی از اعمال خود آگاه و یا ناخود آگاه از انسان سر میزند که جداً حرام و نامشروع میباشد و انسان گنهگار هم میگردد. یکی از این اعمال گریه و زاری جیغ داد و فریاد با صدای بلند، زدن و خراشیدن صورت، کندن مو، پوشیدن لباس سیاه مالیدن گل بر سر و شانه، واز این قبیل اعمال. پیامبر صلی الله علیه و سلم از این چنین اعمال بصورت قطع منع فرموده و در حدیثی میفرماید: «هرکس که بر روی خویش به سیلی بزند، لباس‌های خویش را پاره کند و جیغ، ناله و زاری و فریادهای جاهلانه بلند بنماید، از ما نیست» زیرا چنین اعمالی به معنی نشانه اعتراض به اراده و قانون الهی بشمار میرود، و به فریاد طلبیدن دیگران و اظهار خشم و نارضایتی است.

بالعکس کسیکه دچار مصیبتی میشود بهتر آن است که برای تحمل و بردباری در مقابل به الله پناه ببرد و از او یاری بجوید و دستور او را در مورد توسل صبر و نماز و عبادت به کار بگیرید، و پاداش صابران را که خداوند به آن وعده فرموده به خود یاد آوری نماید؛ زیرا خداوند متعال فرموده است:

« وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ (۱۵۵) الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ (۱۵۶) أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ». (سوره بقره/ 155 - 157)

«... بردباران را مژده بده! آنان کسانی‌اند که هنگامی به بلایی دچار می‌شوند می‌گویند: ما از آن خداییم و به سوی او باز می‌گردیم. الطاف، رحمت و مغفرت خداوند شامل حال آنها می‌گردد و مسلماً آنان راه یافتگان راه هدایت می‌باشند» همچنان در حدیثی از ام سلمه رضی الله عنها روایت شده است که گفته است: از پیامبر صلی الله علیه و سلم شنیدم که می‌فرمود: « هر مؤمنی که دچار مصیبتی بشود و بگوید: ما از آن خداوندیم و به سوی او باز خواهیم گشت، خداوند برای تحمل این مصیبت مرا در حمایت خویش قرار بده و بهتر از آن را برایم جبران کن. خداوند برای آن مصیبت اجر و پاداش (زیادی را) نصیبش می‌گرداند و بهتر از آن را برای او جبران می‌کند». (مسلم)

یادداشت:

گریه عادی - بدون شیون، زاری و داد و فریاد - برای میت کراهت ندارد؛ زیرا رسول الله صلی الله علیه و سلم به هنگام فوت فرزندش ابراهیم در حالیکه به شدت می‌گرسست و اشک از چشمان مبارکش جاری بود گفت: « ای ابراهیم! اگر این مردن تو امر حق و وعده راستین خداوند تعالی و مقدر نمی بود که آخر ما به اول ما ملحق میشوند هر آنینه بیشتر از این بر تو غمگین و اندوهگین میشدم» و بعد از اندک سکوت فرمود: « چشم اشک میرزد و قلب غمگین میشود، و ما جز آنکه خدا را خشنود سازیم چیزی نمی‌گویم و ما ای ابراهیم! بر تو شدیداً غمگین هستیم»

پایان

ادرس ارتباطی: یا بریننا لیک :

saidafghani@hotmail.com